

специфіки часу. Для вищої школи України актуальним є виклик глобалізації, у тому числі й у вигляді нових ідей і технологій. У результаті фактором ризику стають нездатність управляти потоком запозичених інновацій, заміна курсу євроінтеграції в освіті практиками імітації.

Система освіти в Україні є основою інтелектуального, культурного, духовного, соціального та економічного розвитку суспільства. Вона здобувається людиною в результаті послідовного, системного, цілеспрямованого засвоєння знань, забезпечуючи всебічний розвиток людини як особистості. Вища освіта будувалася й реформувалася переважно під завдання державного будівництва й сприймалася як структурний елемент державного устрою. З огляду на це вона потребує якісної перебудови та адаптації до загальноєвропейських стандартів, що неможливо без відповідного сприяння з боку держави й вирішення ряду суттєвих проблем, серед яких: необізнаність суспільства щодо сутності освітньо-кваліфікаційних рівнів; невисокий рівень готовності вітчизняних ВНЗ до жорстокої конкурентної боротьби на ринку освітніх послуг, слабе матеріально-технічне забезпечення навчального процесу.

Нарешті, необхідно вдосконалити механізми та процедури підготовки фахівців (науково-педагогічних працівників і науковців) вищої кваліфікації, що потребує децентралізації управління з передачею частини державних повноважень університетам. Ці процеси можуть мати як позитивний, так і негативний характер, але усвідомлення таких наслідків і їх прогнозування – одне із головних завдань державного управління [3].

УДК 351: 619

АКТУАЛЬНІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ВЕТЕРИНАРНО-САНІТАРНОГО КОНТРОЛЮ ТА НАГЛЯДУ В ГАЛУЗІ ВЕТЕРИНАРНОЇ МЕДИЦИНИ

Кириченко Ю.О.

начальник відділу організації ветеринарної справи
Головного управління ветеринарної медицини в Київській області

Annotation

The proper state public veterinary control and supervision after quality and safety of foods of animal and vegetable origin are the primary concern of state veterinary medicine during realization of the functions on the stage of transition of products from a producer to end-user, therefore the changes of actual mechanisms of adjusting of state administration in the conditions of integration to the requirements of the European market become the most essential aim for this service.

Література

1. Андрущенко В.П. Теоретико-методологічні засади модернізації вищої освіти в Україні на рубежі століть (за матеріалами доповіді, виголошеної на засіданні загальних зборів АПН України 23 листопада 2000 р.) / В.П. Андрущенко // Вища освіта України. – 2001. – № 2. – С. 5–13.
2. Крисюк С. Державно-громадське управління освітою / С. Крисюк // Суспільні реформи та становлення громадянського суспільства в Україні: матеріали наук.-практ. конф. / [за ред. В.І. Лугового, В.М. Князева]. – К.: Вид-во УАДУ, 2001. – Т. 3. – С. 350–353.
3. Луговий В.І. Управління освітою: навч. посіб. для слухачів, аспірантів, докторантів спеціальності “Державне управління” / В.І. Луговий. – К.: Вид-во УАДУ, 1997. – 302 с.
4. Модернізація вищої освіти України і Болонський процес: матеріали до першої лекції / [укл. М.Ф. Степко, Я.Я. Болюбаш, К.М. Левківський, Ю.В. Сухарніков; відп. ред. М.Ф. Степко]. – К.: Вид. центр МОН України, 2004. – 24 с.
5. Основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу (документи і матеріали 2003–2004 рр.) / [за ред. В. Кременя; авт. кол.: М. Степко та ін.]. – Тернопіль: Вид-во ТДПУ ім. В. Гнатюка, 2004. – 147 с.
6. Сікорський П. Якість вищої освіти – основна вимога Болонського процесу / П. Сікорський // Освіта. – 2004. – № 19. – С. 3.

Анотація

Належний державний ветеринарно-санітарний контроль і нагляд за якістю та безпечністю продуктів тваринного та рослинного походження є першочерговим завданням державної ветеринарної медицини при здійсненні нею функцій на етапі переходу продукції від виробника до кінцевого споживача, тому зміна актуальних механізмів регулювання державного управління в умовах інтеграції до вимог європейського

ринку стає найголовнішою метою для служби ветеринарної медицини країни в цілому.

Ключові слова

Державний ветеринарно-санітарний контроль та нагляд, державні ветеринарно-санітарні правила, Світова організація торгівлі (СОТ), Міжнародне епізоотичне бюро (МЕБ), Продовольча та сільськогосподарська організація ООН (ФАО), система аналізу ризику в критичних контрольних точках.

І. Вступ

У процесі реалізації заходів, що проводяться Урядом України з метою інтеграції до Європейського Співтовариства, надзвичайно важливим стає законодавче та практичне забезпечення належного державного управління в галузі ветеринарної медицини в цілому і державного ветеринарно-санітарного контролю та нагляду за безпечністю та якістю продуктів харчування для населення зокрема.

Вирішення такого питання, як модернізація систем безпечності і якості харчових продуктів тваринного та рослинного походження, як у сфері державного регулювання, так і безпосередньо на виробництві, дало б змогу не лише забезпечити продовольчу безпеку країни в умовах євроінтеграції аграрного сектора економіки, у тому числі й галузі ветеринарної медицини, а й підвищити конкурентоспроможність вітчизняної сільськогосподарської продукції на міжнародному ринку.

Статтею 42 Конституції України, визначено, що держава захищає права споживачів, здійснює контроль за якістю і безпечністю продукції та всіх видів послуг і робіт, сприяє діяльності громадських організацій споживачів [1].

Державний ветеринарно-санітарний контроль і нагляд за діяльністю суб'єктів господарювання щодо забою тварин, переробки, зберігання, транспортування й реалізації продукції тваринного походження (сировини, продовольчої сировини, продуктів, у тому числі харчових) здійснюються відповідно до Законів України "Про ветеринарну медицину", "Про відповідальність підприємств, установ та організацій за порушення законодавства про ветеринарну медицину", "Про вилучення з обігу, переробку, утилізацію, знищення або подальше використання неякісної та небезпечної продукції", правил, інструкцій, наказів і розпоряджень Головного державного інспектора ветеринарної медицини України, інших нормативно-правових актів [3; 8].

Організація державного ветеринарного нагляду й контролю покладається на головних державних інспекторів ветеринарної медицини, їх заступників та державних інспекторів ветеринарної медицини районів, міст, міст Києва і Севастополя, областей, Автономної Республіки Крим [2–4]. Правові та організаційні засади визначає Закон України "Про основні засади державного нагляду (контро-

лю) у сфері господарської діяльності" [6]. Передбачено здійснення державного ветеринарно-санітарного контролю на м'ясопереробних, рибодобувних, рибопереробних та молокопереробних підприємствах [5; 12].

Ввезення на територію України об'єктів державного ветеринарно-санітарного контролю та нагляду здійснюється відповідно до вимог наказу Державного департаменту ветеринарної медицини "Про затвердження ветеринарних вимог щодо імпорту в Україну об'єктів державного ветеринарно-санітарного контролю та нагляду" [9].

Для унеможливлення повторного потрапляння виявленої неякісної та небезпечної продукції до споживачів Кабінетом Міністрів України видано Постанову "Про затвердження загальних вимог до здійснення переробки, утилізації, знищення або подальшого використання вилученої з обігу неякісної та небезпечної продукції", відповідно до ст. 18 Закону України "Про вилучення з обігу, переробку, утилізацію, знищення або подальше використання неякісної та небезпечної продукції" [4].

Законом України "Про безпечність та якість харчових продуктів" державна служба ветеринарної медицини наділена повноваженнями, спрямованими на виконання програм державного моніторингу максимальних меж залишків ветеринарних препаратів й інших забруднювачів у харчових продуктах, підконтрольних служб ветеринарної медицини [2; 14].

"Щорічник здоров'я тварин FAO-WHO-OIE" разом з повідомленнями, що періодично публікуються Міжнародним епізоотичним бюро (МЕБ), є головним джерелом інформації про стан захворювань тварин на національному та регіональному рівнях, результати аналізу даних з цих джерел показують, що небезпека виявлення хвороб спільних для людей і тварин, які передаються через продукцію тваринного походження залишається значною [16; 17].

На сьогодні більше як 90% світової торгівлі здійснюється країнами – членами СОТ. До складу цієї організації входить понад 140 країн, для яких діють єдині правила і стандарти торгівлі та контролю [18].

За результатами аудиту української системи контролю та нагляду проектом "TASIC" було встановлено ряд невідповідності стандартів вимогам міжнародних норм, що є результатом фрагментованої структури контролю, введення та виконання стандартів в Україні; існування системи численних установ, які перевіряють харчові продукти, що додатково призводить до додаткових витрат для споживача і неефективного використання державних ресурсів; відсутність знань про вимоги ЄС, концепції аналізу ризиків системи HACCP [15; 19].

Держава та регіони

У зв'язку із вступом України до Світової організації торгівлі внесено суттєві зміни в організацію державної системи контролю та нагляду за харчовими продуктами. Саме такий підхід дає можливість відстежувати весь харчовий ланцюг від виробництва товару до його споживання людиною за принципом "від лану до столу" [20].

Разом з тим в Україні існувало дублювання функцій контролю та нагляду за якістю та безпекою продукції тваринного походження між Міністерством охорони здоров'я України, Державним комітетом ветеринарної медицини та Державним комітетом України з питань технічного регулювання та споживчої політики. Тому можна охарактеризувати діючу систему як таку, що має багато прогалин, дублює певні заходи та нерівномірно перерозподіляє державні ресурси [18].

II. Постановка завдання:

- розглянути механізми забезпечення державного ветеринарно-санітарного контролю за якістю та безпечністю тваринницької продукції, визначивши у цьому аспекті особливості державного регулювання ветеринарної медицини на регіональному рівні та визначити остаточно не вирішені практичні завдання;
- проаналізувати сучасний стан забезпечення контролю за якістю та безпечністю тваринницької продукції в галузі ветеринарної медицини, регулювання державою механізмів забезпечення контролю за якістю та безпечністю тваринницької продукції в галузі ветеринарної медицини на підприємствах-виробниках та перероблявачах тваринницької продукції та при переході її до кінцевого споживача.

III. Результати

В Україні налічується близько 9,6 тис. підприємств, підконтрольних Державній службі ветеринарної медицини, у тому числі м'ясо-

переробні – 2,7 тис.; молокопереробні – близько 530; рибопереробні – 710; інші – близько 5,7 тис. На цих об'єктах працюють понад 7000 спеціалістів ветеринарної медицини [13]. Для вирішення питань модернізації систем безпечності та якості харчових продуктів тваринного і рослинного походження в умовах євроінтеграції винесено на розгляд Уряду України проект Закону України "Про загальнодержавну цільову економічну програму проведення моніторингу залишкових кількостей препаратів та забруднювальних речовин у живих тваринах, продуктах тваринного походження і кормах, а також у харчових продуктах підконтрольній ветеринарній службі до 2013 року", який буде сприяти підвищенню конкурентоспроможності виробників харчових продуктів тваринного походження та кормів [9; 10; 16].

На сьогодні в Україні розроблено 403 національні стандарти на харчову продукцію, гармонізовані до міжнародних і європейських стандартів, у тому числі 13 технічних регламентів. Разом з цим залишаються незатвердженими близько 10 технічних регламентів на харчову продукцію та її виробництво, які були розроблені ще у 2005 р.

Після введення в дію "Положення про державний ветеринарно-санітарний нагляд за діяльністю суб'єктів господарювання щодо забою тварин, переробки, транспортування й реалізації продукції тваринного походження в Київській області" як механізму реалізації державних вимог ми протягом 2008–2009 рр. провели дослідження контролю та нагляду за суб'єктами господарювання з погляду наявності на тих чи інших виробничих потужностях належного контролю за якістю та безпечністю продукції через встановлення посад офіційних лікарів ветеринарної медицини та закріплення спеціалістів держустанов за вказаними об'єктами (табл. 1).

Таблиця 1

Дані щодо ветеринарно-санітарного нагляду за діяльністю суб'єктів господарювання всіх форм власності в Київській області у 2008 р.

Показники	Кількість господарств підприємств держветслужби	Кількість господарств, де введено посади офіційних лікарів	Кількість господарств, де закріплені спеціалісти держветустанов	Кількість господарств, що працюють за договором	Кількість господарств, де незакріплені спеціалісти	
Усього підприємств	524	147	377	147	0	
М'ясопереробні підпр-ва	усього	317	69	248	91	0
	птахокомб.	5	4	1	3	0
	м'ясоперер.	31	19	12	21	0
	бойні	24	13	11	17	0
	сан.-заб. Пун.	187	1	186	28	8
	пункти п/ф	11	7	4	6	0
	ковб. Цехи	39	14	25	19	0
ін. підпр.	20	11	9	14	0	
Молокопереробні підпр-ва	всього	36	12	24	14	0
	мол. Завод	16	6	10	7	0
	мол. Конс. К-т	3	3	0	3	0
	ін. підпр.	16	3	13	3	0

Продовження табл. 1

Рибопереробні підпр-ва	Показники	Кількість господарств підприємств держветслужби	Кількість господарств, де введено посади офіційних лікарів	Кількість господарств, де закріплені спеціалісти держветустанов	Кількість господарств, що працюють за договором	Кількість господарств, де незакріплені спеціалісти
Рибопереробні підпр-ва	рибдоб. I пер.	12	2	10	4	0
	рибпер. I конс. цехи	54	27	27	30	0
	ін. підпр.	16	11	5	0	0
Інші підпр-ва	всього	89	26	63	23	0
	холод. і х/к	5	1	4	2	0
	оптові бази	6	0	6	0	0
	ін. підпр.	78	25	53	21	0

Аналізуючи дані табл. 1, відзначаємо, що збільшення посад офіційних лікарів було зумовлено переходом підприємств на більш високоорганізовані системи контролю за якістю та безпечністю харчових продуктів, що передбачають введення посади постійного офіційного лікаря на підприємстві, який безпосередньо відповідає за контроль, що, у

свою чергу, призвело до “перетікання” частки спеціалістів державних установ ветеринарної медицини, які були закріплені за цими підприємствами у 2008 р. Аналогічна ситуація щодо незакріплених спеціалістів спостерігалася і на кінець 2009 р. та була пов’язана з уже нефункціонуючими 18 санітарно-забійними пунктами в області (табл. 2).

Таблиця 2

Дані щодо ветеринарно-санітарного нагляду за діяльністю суб’єктів господарювання всіх форм власності в Київській області у 2009 р.

Показники	Кількість господарств підприємств держветслужби	Кількість господарств, де введено посади офіційних лікарів	Кількість господарств, де закріплені спеціалісти держветустанов	Кількість господарств, що працюють за договором	Кількість господарств, де незакріплені спеціалісти	
Усього підприємств	525	262	241	184	18	
М’ясопереробні підпр-ва	всього	257	134	100	75	18
	м’ясокомб.	6	6	0	2	0
	птахокомб.	1	1	0	1	0
	м’ясоперер. бойні	44	34	13	21	0
	сан-заб. пун.	27	15	12	13	0
	сан-заб. пун.	120	43	50	13	18
	пункти п/ф	13	9	4	6	0
	ковб. цехи	28	14	17	19	0
ін. підпр.	18	12	6	7	0	
Молокопереробні підпр-ва	Всього	40	20	22	12	0
	мол. завод	15	6	11	5	0
	мол. конс. к-т	0	0	0	0	0
ін. підпр.	24	14	10	6	0	
Рибопереробні підпр-ва	всього	104	35	65	26	0
	рибдоб. і пер.	32	1	26	2	0
	рибпер. і конс. цехи	62	29	35	23	0
ін. підпр.	10	5	4	1	0	
Інші підпр-ва	всього	123	85	39	77	0
	холод. і х/к	8	4	4	2	0
	оптові бази	7	6	2	4	0
	ін. підпр.	109	75	34	71	0

Робота щодо контролю за підприємствами різних форм власності значно активізувалася в Київській області в 2009 р., про що свідчить збільшення кількості перевірок забійних та м’ясопереробних підприємств – на 175, холодокомбінатів – на 22 та інших об’єктів – на 2889. Сума штрафів збільшилася у 2009 р. порівняно з 2008 р. на 17 280 грн. За результатами обстежень, у 2009 р. було виявлено і за-

крито 40 підприємств, які працювали з численними грубими порушеннями чинного законодавства, що на 11 більше, ніж у 2008 р. За період досліджень було встановлено 3845 фактів порушення чинного законодавства, з них більшість – це порушення Закону України “Про безпечність і якість харчових продуктів, що свідчить про значну увагу служби ветмедицини до забезпечення виконання вказаного закону.

Незважаючи на суттєві кроки щодо адаптації законодавства до нових економічних умов, стандарти забезпечення контролю за якістю та безпечністю тваринницької продукції в галузі ветеринарної медицини залишаються складними і задеталізованими, що може бути причиною неспроможності реалізувати механізми виконання їх при тій швидкості, з якою з'являються нові нормативні документи та продукти на ринку.

Концепція аналізу ризиків та система НАССР мають і надалі вводитися до систем забезпечення якості та безпеки продукції як невід'ємні складові стратегії Закону України "Про безпечність та якість харчових продуктів" та його положень.

IV. Висновки

Найсуттєвішим показником за два останні роки, який характеризував особливості процесів адаптації системи державного контролю до нових умов на регіональному рівні, стала кількість введених посад офіційних лікарів на підконтрольних службі підприємствах, що супроводжувалося переходом значної частки спеціалістів державних установ ветеринарної медицини, які були закріплені за цими підприємствами. Це було зумовлено переходом підприємств на більш високоорганізовані системи контролю за якістю та безпечністю харчових продуктів, що передбачають упровадження посади постійного офіційного лікаря на підприємстві, який безпосередньо відповідає за здійснення контролю безпосередньо в системі підприємства. В цих умовах перспектива подальшого пошуку шляхів реалізації механізмів державного регулювання контролю і нагляду вбачається у спрощенні стандартів та суттєвому зниженні кількості деталей при гармонізації законодавства для контролю за безпекою та якістю кожного окремого виду продукту, поступовому переході від ДСТУ-методологій до стандартів ISO.

Література

1. Конституція України від 28.06.1996 р.
2. Закон України "Про безпечність та якість харчових продуктів" від 09.09.2005 р. № 771/97-ВР.
3. Закон України "Про ветеринарну медицину" від 16.11.2006 р. № 361-V.
4. Закон України "Про вилучення з обігу, переробку, утилізацію, знищення або подальше використання неякісної та небезпечної продукції" від 14.01.2000 р. № 1393-XIV.
5. Закон України "Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення" від 24.02.1994 р. №4004-XII.
6. Закон України "Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності" від 05.04.2007 р. № 877-V.

7. Наказ Головного державного інспектора ветеринарної медицини України "Про затвердження Ветеринарно-санітарних правил для ринків" від 04.06.1996 р. № 23.
8. Наказ Головного державного інспектора ветеринарної медицини України "Про затвердження Положення про державний ветеринарний нагляд та контроль за діяльністю суб'єктів господарювання щодо забою тварин, переробки, зберігання, транспортування й реалізації продукції тваринного походження" від 01.09.2000 р. № 45.
9. Наказ Державного департаменту ветеринарної медицини України "Про затвердження ветеринарних вимог щодо імпорту в Україну об'єктів державного ветеринарно-санітарного контролю та нагляду" 14.06.2004 р. № 71.
10. Розпорядження Головного державного інспектора ветеринарної медицини України "Щодо впровадження плану державного моніторингу залишків забруднювачів у 2008 році" від 07.02.2007 р. № 19.
11. "Молоко коров'яче незбиране. Вимоги при закупівлі" від 01.07.2002 р. № 176.
12. Бурькіна І.М. Аналіз контрольних критических точок / І.М. Бурькіна, М.В. Щемелева, Г.В. Хитрова // Молочная промышленность. – 2003. – № 10. – С. 10.
13. Бурькіна І.М. Система НАССР: аналіз потенціальної опастности / І.М. Бурькіна, Н.Д. Гомзікова, С.Ф. Бондаренко // Молочная промышленность. – 2003. – № 9. – С. 13.
14. Codex Alimentarius Food Hygiene Basic Texts. Food and Agricultural Organization of the United Nations.– World Health Organization. Rome, 1997.
15. Recommended International Code of Practice. General Principles of Food Hygiene, CAC/RCP 1-1969, Rev.3 (1997), Amd.1999.
16. Міжнародне епізоотичне бюро [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oie.int>.
17. Всесвітня організація охорони здоров'я [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.who.int/ru/index.html>.
18. Інформаційний центр СФС [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sps-info.org.ua>.
19. Науково технічний центр стандартизації, інформаційного забезпечення та підтвердження відповідності України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.csm.kiev.ua/>.
20. Державний комітет ветеринарної медицини України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vet.org.ua>.